

A SZELLEMI ALKOTÁSOK JOGÁNAK **FŐBB TERÜLETEI**

A szellemi alkotások joga a polgári jog viszonylag önálló, sajátos területe. Mind az áruviszony-elmélet, mind a struktúraelmélet képviselői egyaránt a **polgári jog szerves részének** tekintik. **Viszonylagos önállóságát** a jogviszonyok sajátos tárgya is megalapozza. E jogterület jogviszonyait az **alkotáscentrikus megközelítés** jellemzi.

Ma az *alkotás-, alkotóvédelmi szempont* mellett az alkotások *létrehozásába és felhasználásába befektetők monopóliuma*, a szellemi alkotást hordozó áru *értékesítési monopóliumának* védelme, valamint e monopólium *közérdekű korlátozásának* eleme is érvényesül. A polgári jog a személyhez fűződő érdekek jogi védelmének kiépítését is feladatának tekinti. A személy védelme nem kizárólag a polgári jog feladata, a sajátos polgári jogi eszközök által nyújtott védelem előnyösen kiegészíti-erősíti a jogrendszer más jogágazataiban kiépült védelmi módszereket. Vannak olyan személyiségi jogok, amelyek oltalma pusztán a személy absztrakt létéhez tapad általánosan, elvi jelleggel. Szükséges azonban kiépíteni azokat a jogintézményeket is, amelyek a személynek mint sajátos, alkotó tevékenységet végző, a társadalmi fejlődést jelentősen elősegítő egyednek az érdekeit oltalmazzák.

Az alkotó munka jogi elismerésének polgári jogi specifikuma az, hogy a **létrejött alkotás** mint eredmény **tekintetében építi ki a jogi oltalmat**, alapvetően akként, hogy az alkotó számára

alkotása tekintetében **kizárólagos jogokat** biztosít.

Az *ENSZ Közgyűlésének 1948. évi Egyetemes Nyilatkozata az Emberi Jogokról* a szerzői jogot külön „alapvető emberi jogként” határozza meg. A védett alkotásra vonatkozó kizárólagos jogok „szellemi tulajdonjogként” is felfoghatók. Ez a tulajdonjog azonban sajátos, mert gondolati jellegű. A tulajdonjogra jellemző kizárólagosság is különleges, mert az alkotó és az alkotás kapcsolata személyes jellegű. A védelem alkotó személyhez való kötődése a szerzői jogban erősebb, mint az iparjogvédelemben, sőt egyes iparjogvédelmi intézményeknél nem is érvényesül (pl. árujelzők). Ezen kívül jelentős időbeli, területi, közérdekű korlátai is vannak (védelmi idő, területi hatály, szabad felhasználás, hasznosítási jogok). A magyar AB az iparjogvédelmi és a szerzői jogokat is a tulajdonjoghoz való alapvető alkotmányos jogok és kötelezettségek körébe is bevonta. A tulajdonjog alkotmányos védelme azonban nem jelenti azt, hogy polgári jogi szempontból is tulajdonjogi jogintézményekről van szó: az alkotmányjogi tulajdonvédelem jóval szélesebb körben érvényesül, mint a magánjogi tulajdonjog.

Leegyszerűsítve: a szellemi eredmények védelmének személyiségi és vagyoni elemei együttesen érvényesülnek.

A szellemi alkotások két főbb részterülete:

- Szerzői jog**
- Iparjogvédelem**

A szerzői jog a **művészet**, az **irodalom**, a **tudomány** területén létrehozott **alkotások védelmét** szolgálja. A védett alkotások terén az individualitás, a szubjektív mozzanatok erőteljesebben jelentkeznek. A szerzői jog területe viszonylag homogénebb, bár az „igazi” szerzői alkotásokon kívül átfogja a szerzői tevékenység eredményével **szomszédos és egyes kapcsolódó teljesítményekhez** fűződő bizonyos érdekek oltalmát is.

Az iparjogvédelem területe heterogénebb. Az oltalmazott alkotások tudományos-műszaki jellegűek. Az alkotóhoz való kötődés kevésbé szoros, objektíváltabb értékelést igényel. Az alkotások gyakorlatra orientáltabbak, gazdasági-vagyoni mozzanatai erőteljesebben jelentkeznek. A **műszaki alkotások** védelmét szolgáló jogintézményeken túl az iparjogvédelem területe átfogja a **vállalat- és árujelzőkhöz** fűződő érdekel oltalmát is, sőt a **tisztességtelen versenycselekmények** jogát is (a versenyjog egyik része).

A két jogterület tárgyai:

Mű: az egyéni-eredeti gondolat kifejtés azonosítható eredménye (azaz szerzői alkotás eredménye) a külső és belső forma.

A legtipikusabb iparjogvédelmi alkotás a **szabadalmazható találmány**: lényege az absztrakt, új, iparilag alkalmazható és feltalálói tevékenységet tükröző műszaki megoldás. A szabadalmazható találmány az ún. szabadalmi igénypontokban mindig rögzített.

SZERZŐI MŰ VÉDELME	SZABADALOM
nem „véd” a véletlenül párhuzamosan létrehozott azonos kifejezésformával (művel) szemben	a találmányra teljes monopóliumot biztosít
a mű megszületése folytán keletkezik (és a törvény által)	hatósági döntés keletkezteti
hosszú ideig fennálló oltalom	viszonylag rövid ideig áll fenn
a forma megjelenítését köti az alkotó (a „jogtulajdonos”) engedélyéhez	a gondolat, megoldás megvalósítását köti az alkotó (a „jogtulajdonos”) engedélyéhez

Történeti fejlődés – vázlat:

- A rabszolgatartó, hűbéri társadalmakban a szellemi alkotásokkal kapcsolatos társadalmi viszonyok a jogen kívül rekedtek. Ennek műszaki és gazdasági okai voltak (pl. könyvnyomtatás hiánya), az alkotók és az alkotások társadalmi megbecsülése érvényesült csak.
- A könyvnyomtatás és az ipari forradalom új távlatokat nyitott, de már a hűbéri társadalmakban a privilégiumok is biztosítottak monopolhelyzetet és némi oltalmat.
- Stuart Anna 1709-es dekrétuma a szerzői jog területén és az 1474-es velencei dekrétum a találmányok jogi oltalmát illetően már szakított a feudális modellel
- USA: 1790 – két törvény: szerzői jogról és a szabadalmi törvény
- Franciaország: 1793: szerzői jogi törvény, 1791: szabadalmi törvény
- Németország: 1837: szövetségi szerzői jogi törvények, 1877: szabadalmi törvény
- A XIX. század folyamán Európában és az USA-ban kialakult a modern értelemben vett szerzői jogi és szabadalmi jogi kodifikáció: elismerték az alkotók jogait, az alkotások oltalmát, a szerzőt védték a garanciális szabályok
- Magyarországon a XV-XVI. században a nyomdaipar serkentése privilégiumok útján történt
- A reformkorban bontakoztak ki modern kodifikációs törekvések
- 1861: ITSZ, 1874: Kováts-féle törvényjavaslat, 1884: Apáthy javaslata alapján az első szerzői jogi törvény. 1890: védjegy-törvény, 1895: szabadalmi törvény. Ezek lényegében az 1969. évi kodifikációig hatályban maradtak
- A szellemi alkotások jellegzetesen „internacionalisták”, nemzetközi forgalmuk adekvát jogi szabályozást igényel
- Már a XIX. században megjelennek a nemzetközi egységesítésre, együttműködésre irányuló törekvések
- **1886: Berni Unió Egylemény (BUE) az irodalmi és művészeti művek védelméről**
  - Alapelvek, minimumszabályok: belföldiekkel azonos elbírálás elve, alakszerűtlenség, oltalmak függetlenségének elve

- **Több alkalommal került revízióra: oltalom alá eső művek szélesedése (fordítás, filmjogok), oltalmi idő szabályozása, személyhez fűződő jogok**
- WIPO 1996-os Szerzői Jogi és Szomszédos Jogi Egyezményei: internetre vonatkozó szerzői jogi szabályok
- A BUE-hez több ország nem csatlakozott, ez oda vezetett, hogy 1952-ben az ENSZ égisze alatt létrejött az Egyetemes Szerzői Jogi Egyezmény (Genfi Egyezmény), ez utóbb jelentéktelenné vált, mert tagjainak többsége belépett a BUE-ba.
- 1889: Montevideói Egyezmény, 1961: Római Egyezmény a szomszédos jogokról, 1971: Genfi Egyezmény a hangfelvétel-előállítókról, 1974: Brüsszeli Egyezmény (műholdegyezmény), 1989: Genfi Szerződés az audiovizuális művek nemzetközi nyilvántartásáról
- **1883: Párizsi Unió Egyezmény (PUE) az iparjogvédelem területén: nemzeti elbánás elve, uniós elsőbbség, oltalmak függetlenségének elve**
- Néhány kapcsolódó külön egyezmények: védjegyek lajstormozására vonatkozó Madridi Megállapodás, nemzetközi szabadalmi osztályozásra vonatkozó 1971. évi Strasbourgi Megállapodás
- TRIPS-egyezmény: a szellemi tulajdonjogok kereskedelmi összefüggéseiről
- ENSZ szakosított szerve: Szellemi Tulajdon Világszervezete (WIPO) – a megállapodások szervezeti keretét képezi, együttműködésben a WTO-val (Kereskedelmi Világszervezet)

ELMÉLETEK A SZELLEMI ALKOTÁSOKERŐL

Tulajdoni elmélet: lényegében a tulajdonjog tárgyaként minősíti a szellemi alkotáshoz fűződő érdekeket. A tulajdon szabadságának, korlátlanságának elvét a szellemi alkotásokra kiterjesztve biztosítja az alkotó oltalmát, alkotása tekintetében fennálló rendelkezési jogát. A tulajdoni elmélet bírálata, hogy kizárólag az alkotásokhoz fűződő vagyoni érdekek kifejezésére alkalmas. A magyar civilisztikai irodalomban hagyományosan elutasították ezt az elméletet, csak az abszolút szerkezettel való rokonságot ismerik el.

Eszmei javak elmélete: a szellemi alkotás jelentősen különbözik a fizikai dolgoktól, ezért a hozzá fűződő érdekek jogi oltalmára a tulajdonjog intézménye nem alkalmas. Az immateriális javak oltalmára szolgáló jogintézmények is abszolút szerkezetű, kizárólagos jogosultságot teremtenek, ez azonban csak szerkezeti rokonságot mutat a tulajdonjoggal. Az elméletnek a vagyoni oldal kizárólagosságát nem sikerült következetesen feloldania, a személyiséghez fűződő érdekeket pedig csak hangsúlyozza, de nem tudta sikerrel beépíteni (dualista koncepció).

Személyiségi jogi elmélet: *Gierke* nevéhez fűződik. A személyiségi oldal elsődlegességét vallja, a vagyoni oldalt esetlegesnek tekinti. Megalapozza ezzel a szellemi alkotások monista elvi alapra építő felfogását.

Kombinációs elméletek: *Ulmer* teóriája szerint a személyiségi jellegű és a vagyoni jogosítványok szétválaszthatatlanok.

Versenyjogi elmélet: *Elster* szerint a szellemi alkotások alapvető rendeltetése a felhasználás, ezért jogi természetük lényegét a versenyfunkcióban kell látni.

Az újabb kontinentális európai jogszemléletben a szellemi alkotásokkal kapcsolatos jogi szabályozás jogi természetét illetően az alábbiak emelhetők ki:

- az egyéni és a közérdek összehangolása
- az alkotáshoz fűződő érdekek egyrészt erkölcsi személyiségi jellegűek, másrészt vagyoni természetűek

- az alkotáshoz fűződő érdekek jogi biztosítékát legjobban a polgári jogi szabályozási módszerek nyújtják

A SZELLEMI ALKOTÁSOK JOGA A MAGYAR JOGRENDSZERBEN

A magyar jogtudomány és a tételes jog álláspontja szerint a szellemi alkotások joga (azaz a szerzői jog és az iparjogvédelem) a polgári jog területéhez tartozik. Ugyanakkor érvényesül az ún. külső komplexitás: az érdekek hatékony érvényesítésében számos jogág játszik szerepet, a polgári jog szerepe azonban domináns.

A szellemi alkotásokra vonatkozó szabályanyagot nem a Ptk. keretében szabályozza a magyar jog, hanem önálló, külön jogszabályokban.

(2) A védelmet – e törvény rendelkezésein kívül – az alkotások meghatározott fajtáira, valamint egyes rokon tevékenységekre a szerzői, az iparjogvédelmi (a szabadalmi, a védjegy-, eredet-megjelölés-, származásjelzés- és mintaoltalom), valamint a hangfelvételek előállítóit védő jogszabályok határozzák meg.¹

86. § (1) A szellemi alkotás a törvény védelme alatt áll.

(3) A törvény védi azokat a szellemi alkotásokat is, amelyekről a külön jogszabályok nem rendelkeznek, de amelyek társadalmilag széles körben felhasználhatók és még közkinccsé nem váltak.

(4) A személyeket védelem illeti meg a vagyoni értékű gazdasági, műszaki és szervezési ismereteik és tapasztalataik tekintetében is. A védelmi idő kezdetét és tartamát jogszabály határozza meg.

A szellemi alkotások szabályozásakor az alábbiak érdekére is tekintettel kell lenni: alkotó ember, felhasználók (más szemszögből: befektetők), társadalom, versenytársak, fogyasztó, egyes ország, országcsoporthoz tartozó érdekeire.

A SZELLEMI ALKOTÁSOK JOGVISZONYAINAK FAJAI ÉS SZERKEZETE

A szellemi alkotások létrehozása és felhasználása során három jellegzetes szakasz különböztethető meg:

1. Az első az **alkotás létrehozásáig** terjed, amikor is a jogi szabályozásnak nagyszámú, színvonalas, a társadalmi-gazdasági szükségletek kielégítésére alkalmas alkotások létrehozását kell ösztönöznie.
2. A második szakasz a létrejött alkotások **oltalmának kiépítését** jelenti, amely egyéni-alkotói és társadalmi érdekeket is tükröz. A jogi szabályozás erre a szakaszra helyezi a hangsúlyt. Az oltalom kiépítése legcélszerűbben kizárólagos jogi pozíció, abszolút szerkezetű jogviszony elismerésével

---

¹ Lásd a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvényt, a találmányok szabadalmi oltalmáról szóló 1995. évi XXXIII. törvényt, a védjegyek és földrajzi árujelzők oltalmáról szóló 1997. évi XI. törvényt, a használati minták oltalmáról szóló 1991. évi XXXVIII. törvényt, a formatervezési minták oltalmáról szóló 2001. évi XLVIII. törvényt és a mikroelektronikai félvezető termékek topográfiájának oltalmáról szóló 1991. évi XXXIX. törvényt.

történhet. A *szervi alkotás oltalma*, a találmányok oltalmára szolgáló *szabadalom* vagy a *védjegyként lajstromozott árujelző* mind abszolút szerkezetű jogviszonyt hoznak létre. Ezeket a szellemi alkotások alapjogviszonyainak tekintjük. (Más kérdés, hogy ez a kizárólagos jogi pozíció igényel igényel –e valamilyen hatósági eljárást vagy törvénynél fogva születik.) Az alapjogviszonyok abszolút szerkezetéből folyik, hogy ezeknek a jogviszonyoknak csak a jogosultja meghatározott személy, rajta kívül mindenki más elvileg kötelezett pozícióban van. A kötelezettségnek tartalma jellegzetesen negatív, az alkotáshoz fűződő érdekek tiszteltben tartására, a jogosulti pozíció megzavarásától való tartózkodásra irányul.

3. A harmadik szakaszban az alkotás széles körű **felhasználását**, elterjesztését kell a jogi szabályozásnak előmozdítani.

Az első és a harmadik szakaszra (azaz az alkotás létrehozására és felhasználására) relatív szerkezetű jogviszonyok érvényesítése a jellemző, azaz a szerződéses kapcsolatoké. Természetesen létrejöhetnek szellemi alkotások anélkül is, hogy az erre vezető folyamatot valamilyen jogviszony foglalná keretbe. A szerződéses eszközök azonban alkalmasak az alkotó tevékenység serkentésére, továbbá arra, hogy az alkotások minél szélesebb körben gyakorlattá váljanak, eljussanak a potenciális felhasználókhoz.

A SZELLEMI ALKOTÁSOK HATÁLYOS SZABÁLYOZÁSA

- ▷ 1969. évi III. törvény a szerzői jogról képezte a rekodifikáció lényegét
  - ▷ Ma ezt a jogterületet az 1999. évi LXXVI. törvény szabályozza elsdelgesen
  - ▷ A találmányok szabadalmi oltalmáról szóló 1995. évi XXXIII. törvény
  - ▷ A használati minta oltalmáról szóló 1991. évi XXXVIII. törvény
  - ▷ A formatervezési minták oltalmáról szóló 2001. évi XLVIII. törvény
  - ▷ A mikroelektronikai félvezető termékek topográfijának oltalmáról szóló 1991. évi XXXIX. törvény
  - ▷ A védjegyről és a földrajzi árujelzőkről szóló 1997. évi XI. törvény
  - ▷ A tisztességtelen piaci magatartás és a versenykorlátozás tilalmáról szóló 1996. évi LVII. törvény
-
- ✕ Az újraszabályozás folytán *szélesedett az oltalmazható alkotásfajták*, illetve az oltalom tárgyainak köre. Így kiterjed a szabályozás a szerzői joghoz kapcsolódó teljesítményekre; nemcsak árura, hanem szolgáltatásra vonatkozó jelzés is alkalmazható védjegyként; védjegyként használható a háromdimenziós jelzés, hangjelzés stb.
  - ✕ Az oltalmi formákat illetően érvényesül a polgári jogi megközelítés: tipikus az *abszolút szerkezetű* jogviszonyt keletkeztető oltalmi forma
  - ✕ Részletesen kerülnek szabályozásra az alkotásokkal kapcsolatos *személyiségi jellegű és vagyoni természetű* jogosultságok
  - ✕ A *közérdekű korlátok* a társadalmi érdeket érvényesítik. Így pl. a szerzői jog területén a szabad felhasználás szabályai, a szabadalmi jogban az előhasználat, kényszerlicencia stb.
  - ✕ Részletes szabályozást kaptak a *szolgálati jelleggel* összefüggő kérdések
  - ✕ Tudatosan szabályozási körbe vonta a jogalkotó a *felhasználási viszonyokat*: felhasználási szerződések, a szerzői és szomszédos jogok közös kezelése, a kutatási szerződések, licencszerződések lényeges vonásait.
  - ✕ Kiszélesedtek a garanciális eljárási lehetőségek, megerősödtek a jogsértések szankciói

Összefoglalóan: a szellemi alkotások jogterületére vonatkozó hatályos magyar jogi szabályozás korszerű és magas színvonalú. A további fejlődés motorjai a műszaki fejlődés és a jogharmonizáció.

A szellemi alkotások területén két általánosan érvényesülő elv: a hézagmentes oltalom és a párhuzamos oltalom elve. Az oltalom hézagmentességének elve szerint bármely alkotásfajta akkor is jogi oltalmat élvez, ha a specifikus oltalmak feltételei nem „olvashatók rá”, nem sorolható be egyértelműen az intézményesen oltalmazott alkotásfajták körébe.

86. § (1) A szellemi alkotás a törvény védelme alatt áll.

(3) A törvény védi azokat a szellemi alkotásokat is, amelyekről a külön jogszabályok nem rendelkeznek, de amelyek társadalmilag széles körben felhasználhatók és még közkinccsé nem váltak.

A párhuzamos oltalom elve szerint a lehetséges specifikus jogkövetkezmények érvényesítésével párhuzamosan a polgári jogban biztosított más igények is érvényesíthetők.

87. § (1) Akinek szellemi alkotáshoz fűződő jogát megsértik – a külön jogszabályban meghatározott védelmen kívül – a személyhez fűződő jogok megsértése esetén irányadó polgári jogi igényeket támaszthatja.

A FELHASZNÁLÁSI SZERZŐDÉS FOGALMA ÉS ÁLTALÁNOS SZABÁLYAI

A törvény által a jogosultnak biztosított kizárólagos (hasznosítási) jog lehet:

- ☺ a szerzői jogban: “felhasználási jog”
- ☺ az iparjogvédelemben: “hasznosítási jog” (műszaki alkotások)
- ☺ az árujelzők esetében: “használati jog”

1. a kizárólagos jog alapján, azt megtartva, csak **engedélyt ad** a jogosult (licence-jog)

- ehhez “licencia-típusú” szerződések kapcsolódnak (olyasmi, mint a bérbeadás, bár ez meglehetősen rossz analógia)

- a jog terjedelme alapján további korlátozást jelenthet, hogy:

§ a jog milyen területre vonatkozik (területi korlátozás)

§ időbeli korlátok

§ kizárólagos-e a jog?

§ továbbruházható-e?

§ a felhasználás módja alapján további korlátozás lehet: hogy milyen hasznosításra vonatkozik

§ és az ellenkező kikötés hiánya – ami mindig a legszűkebb felhasználási lehetőséget jelenti

2. a szerződések másik lehetséges fajtája a jogátruházási szerződések csoportja

- itt nem csak engedélyről van szó, hanem **magának az engedélyezési jognak az átruházásáról**

- 🔔 az iparjogvédelemben minden jog szabadon átruházható, ezzel szemben a szerzői jogban főszabály szerint ez tilos
- 🔔 a személyhez fűződő jogokról rendelkezni nem lehet, a rendelkezési jog csak a vagyoni jogokkal kapcsolatban áll fenn
- 🔔 ha a jövőben elkészítendő dologról van szó, akkor a szerződés feldúsul például vállalkozási vagy megbízási jelleggel

A felhasználási szerződésről általában

A szerzői művek felhasználását biztosító legtipikusabb jogcím a **felhasználási szerződés**. Szabályozását az Szt. három „szinten” oldja meg:

- általános jellegű előírások
- specifikus szabályok (alapvetően műfaji sajátosságok figyelembevételével)
- a Ptk. valamennyi szerződésére irányadó általános előírásai (amelyekre az első két szint nem tartalmaz megoldást)

A felhasználási szerződés Szt.-beli szabályai általában diszpozitívak, kivéve azokat a rendelkezéseket, ahol az Szt. vagy más jogszabály az eltérést kifejezetten tiltja.

42.§ (2) A felhasználási szerződés tartalmát a felek szabadon állapítják meg. A felhasználási szerződésre vonatkozó rendelkezésektől egyező akarattal eltérhetnek, ha e törvény vagy más jogszabály az eltérést nem tiltja.

A szerzői művek felhasználásának feltételeit rögzítő szerződések sajátos, sui generis szerződéstípusba tartoznak. A szerződés közvetlen tárgya a felhasználási cselekményre vonatkozó engedély. Közvetett tárgya a szerzői mű. A felhasználási szerződések között azon az alapon is különbséget lehet tenni, hogy a szerződés időpontjában kész, befejezett mű felhasználásának feltételei kerülnek –e rögzítésre, vagy a szerződés célja éppen egy létrehozandó mű megalkotása.

A felhasználási szerződés tehát olyan szerződés, amelynek alapján

- a **szerző vagy jogutódja védett szerzői mű érzékelhetővé tételére** (többszörözés, terjesztés, nyilvános előadás stb.) vonatkozó **felhatalmazást (engedélyt, licenciát) ad**
- és a **jövőben létrehozandó művek** esetében a művek **rendelkezésre bocsátását** is vállalja.
- A felhasználó **díjfizetésre** köteles
- és **rendszerint vállalja a mű felhasználását** is, bár erre a szerződés fogalma alapján nem kötelezett, csak jogosult.
- A **felhasználás jogát a szerződésbe foglalt engedély keletkezteti**. (A szerződés kivételesen lehet ingyenes is, ha a szerző a díjazásról kifejezetten, a megszabott alakban lemondott.)

42. § (1) Felhasználási szerződés alapján a szerző engedélyt ad művének a felhasználására, a felhasználó pedig köteles ennek fejében díjat fizetni.

44.§ (2) A szerződés megkötésekor ismeretlen felhasználási módra vonatkozó felhasználási engedély érvényesen nem adható. A felhasználásnak a szerződés megkötését követően kialakuló módszere nem tekinthető a szerződés megkötésekor még ismeretlen felhasználási módnak pusztán azért, mert a korábban is ismert felhasználási mód megvalósítását hatékonyabban, kedvezőbb feltételekkel vagy jobb minőségben teszi lehetővé.

★ *A felhasználási szerződés alanyai*

Szerző, ill. felhasználó. Ld. fent

Szerzői oldalon a szerződés alanya lehet közös jogkezelő egyesület is.

★ *Alakítások*

A felhasználó megszerzése, a szerződés létrejötte szempontjából közömbös a műpéldány átadása / tulajdonba adása.

45. § (1) A felhasználási szerződést - ha e törvény eltérően nem rendelkezik - írásba kell foglalni.

A Ptk. alapján legalább a szerződés lényeges tartalmát írásba kell foglalni: felek, mű, felhasználási mód, ellenérték.

★ *A felhasználási szerződés tartalma*

Ⓒ *A felhasználás módja*

A felhasználás módját a szerződésben adott engedéllyel jogosított cselekmények jelentik (többszörözés, terjesztés stb.). Ha a felhasználás módjának és mértékének meghatározása kétséges, a szerződésben a felhasználó csak a szerződés céljának megvalósításához elengedhetetlenül szükséges felhasználási módra és mértékre korlátozódó felhasználási jogot szerez.

43.§ (5) Ha a szerződés nem jelöli meg azokat a felhasználási módokat, amelyekre az engedély vonatkozik, illetve nem határozza meg a felhasználás megengedett mértékét, az engedély a szerződés céljának megvalósításához elengedhetetlenül szükséges felhasználási módra és mértékre korlátozódik.

45.§ (3) Ha a felhasználási szerződés tartalma nem állapítható meg egyértelműen, a szerző számára kedvezőbb értelmezést kell elfogadni.

Ezt „különös” felhasználási szabályok is segítik:

47. § (1) A felhasználási engedély csak kifejezett kikötés esetén terjed ki a mű átdolgozására.

- (2) A mű többszörözésére adott engedély csak kifejezett kikötés esetén ad a felhasználónak jogot arra, hogy a művet kép- vagy hangfelvételen rögzítse, illetve, hogy azt számítógéppel vagy elektronikus adathordozóra másolja.
- (3) A mű terjesztésére adott engedély csak kifejezett kikötés esetén ad a felhasználónak jogot arra, hogy a műpéldányokat forgalomba hozatal céljából behozza az országba.
- (4) A mű többszörözésére adott engedély - kétség esetén - kiterjed a többszörözött műpéldányok terjesztésére is. Ez nem vonatkozik a műpéldányoknak az országba forgalomba hozatal céljából történő behozatalára.

Ⓒ A felhasználási jog terjedelme

A felhasználás nem-kizárólagosságának vételeme:

43. § (1) A felhasználási szerződés csak kifejezett kikötés esetén ad kizárólagos jogot. Kizárólagos felhasználási engedély alapján csak a jogszerző használhatja fel a művet, a szerző további felhasználási engedélyt nem adhat, és maga is csak akkor marad jogosult a mű felhasználására, ha ezt a szerződésben kikötötték.

(2) A kizárólagos felhasználási engedélyt tartalmazó szerződés megkötése előtt adott nem kizárólagos felhasználási engedély fennmarad, kivéve, ha a szerző és a felhasználásra nem kizárólagos jogot szerző felhasználó közötti szerződés eltérően rendelkezik.

(3) A felhasználási engedély korlátozható valamely területre, időtartamra, felhasználási módra és a felhasználás meghatározott mértékére.

(4) Jogszabály vagy a szerződés eltérő rendelkezése hiányában a felhasználási engedély a Magyar Köztársaság területére terjed ki és időtartama a szerződés tárgyát képező műhöz hasonló művek felhasználására kötött szerződések szokásos időtartamához igazodik.

A személyhez kötöttség szabálya:

46. § (1) A felhasználó az engedélyt harmadik személyre csak akkor ruházhatja át, illetve csak akkor adhat harmadik személynek további engedélyt a mű felhasználására, ha azt a szerző kifejezetten megengedte.

(2) A felhasználási engedély a felhasználó gazdálkodó szervezet megszűnése vagy szervezeti egységének kiválása esetén a szerző beleegyezése nélkül átszáll a jogutódra.

(3) Ha a felhasználó a szerző beleegyezése nélkül ruházza át a jogait, illetve ad további felhasználási engedélyt, vagy ha a felhasználási engedély a szerző beleegyezése nélkül száll át, a felhasználó és a jogszerző egyetemlegesen felelnek a felhasználási szerződés teljesítéséért.

A szerző teljesítésének módja:

50. § Ha a szerző a mű felhasználásához hozzájárult, a felhasználáshoz elengedhetetlen vagy nyilvánvalóan szükséges, a mű lényegét nem érintő változtatásokat köteles végrehajtani. Ha e

kötelezettségének nem tesz eleget, vagy nem tud eleget tenni, a felhasználó a változtatásokat hozzájárulása nélkül is végrehajthatja.

★ *Bírósági úton történő szerződésmódosítás (bestseller-klauzula):*

48. § A polgári jog általános szabályai szerint a bíróság akkor is módosíthatja a felhasználási szerződést, ha az a szerzőnek a felhasználás eredményéből való arányos részesedéshez fűződő lényeges jogos érdekét azért sérti, mert a mű felhasználása iránti igénynek a szerződéskötést követően bekövetkezett jelentős növekedése miatt feltűnően nagyra válik a felek szolgáltatásai közötti értékkülönbség.

Ha a felhasználási szerződés díjmeghatározása alapján a szerző a bevétel meghatározott százalékára jogosult, úgy fogalmilag kizárt az arányosság megbomlása, így a feltűnő értékkülönbség kialakulása. Emiatt a gyakorlatban csak fix összegű jogdíjmeghatározáshoz kapcsolódhat a bestseller –klauzula alkalmazása.

★ *Felmondási jog*

51. § (1) A szerző felmondhatja a kizárólagos felhasználási engedélyt tartalmazó szerződést, ha
a) a felhasználó nem kezdi meg a mű felhasználását a szerződésben meghatározott vagy - ennek hiányában - az adott helyzetben általában elvárható időn belül; vagy
b) a felhasználó a szerződéssel megszerzett jogait nyilvánvalóan a szerződés céljának megvalósítására alkalmatlan módon vagy nem rendeltetésszerűen gyakorolja.

Korlátai:

(2) Ha a felhasználási szerződést határozatlan vagy öt évnél hosszabb időtartamra kötötték, a szerző az (1) bekezdésben szabályozott felmondási jogát csak a szerződés megkötésétől számított két év eltelte után gyakorolhatja.
(3) A felmondás jogát a szerző csak azt követően gyakorolhatja, hogy a teljesítésre a felhasználónak megfelelő határidőt szabott és az eredménytelenül telt el.
(4) Az (1) bekezdésben szabályozott felmondási jogáról a szerző előzetesen nem mondhat le; gyakorlását szerződéssel csak a szerződéskötést vagy - ha ez a későbbi - a mű átadását követő legfeljebb ötéves időtartamra lehet kizárni.
(5) Felmondás helyett a szerző - a felhasználásért fizetendő díj arányos csökkentése mellett - megszüntetheti az engedély kizárólagosságát.

A felhasználási szerződés megszegésére a Ptk. rendelkezési (mint háttérjogszabály) természetesen irányadók.

Egyoldalú felmondási jog a szerző oldalán (visszavonás / megtiltás):

53. § (1) Ha a szerző alapos okból visszavonja a mű nyilvánosságra hozatalához adott engedélyt vagy a már nyilvánosságra hozott művének további felhasználását ilyen okból megtiltja, a felhasználási szerződést felmondhatja.

(2) A felmondási jog gyakorlásának feltétele, hogy a szerző adjon biztosítékot a nyilatkozat időpontjáig felmerült kár megtérítésére.

(3) Ha a felhasználási szerződésnek az (1) bekezdésben szabályozott okból történő felmondását követően a szerző ismét hozzá kíván járulni a mű nyilvánosságra hozatalához vagy további felhasználásához, a korábbi felhasználót előfelhasználói jog illeti meg.

(4) Az előfelhasználási jogra az elővásárlási jogra irányadó szabályokat kell megfelelően alkalmazni.

„Életműszerződés” tilalma

44. § (1) Semmis a felhasználási szerződésnek az a kikötése, amellyel a szerző meghatározatlan számú jövőbeli művének felhasználására ad engedélyt.

52. § (1) Ha a felhasználási szerződést jövőben megalkotandó művekre úgy kötik meg, hogy a jövőbeli műveket csak fajtájuk vagy jellegük szerint jelölik meg, a szerződés megkötésétől számított öt év elteltével és azt követően újabb öt-öt év elteltével bármelyik fél hat hónapra felmondhatja a szerződést.

(2) A szerző az (1) bekezdésben szabályozott felmondási jogról előzetesen nem mondhat le.

Az (1) bekezdésben szabályozott ún. „életműszerződés” semmis. Az érvényességhez legalább a megalkotandó művek fajtáját vagy jellegét meg kell határozni.

★ Hibás teljesítés

49. § (1) A jövőben megalkotandó műre vonatkozó szerződés alapján átadott mű elfogadásáról a felhasználó a mű átadásától számított két hónapon belül köteles nyilatkozni. Ha a művet a felhasználó kijavításra visszaadta, a határidő a kijavított mű átadásától számít. Ha a felhasználó az elfogadásra nyitva álló határidőn belül nem nyilatkozik, a művet elfogadottnak kell tekinteni.

(2) Ha a szerződés jövőben megalkotandó műre szól, a felhasználó jogosult az elkészült művet indokolt esetben - megfelelő határidő tűzésével - a szerzőnek kijavítás végett ismételtlen is visszaadni.

(3) Ha a szerző a kijavítást alapos ok nélkül megtagadja vagy határidőre nem végzi el, a felhasználó a szerződéstől díjfizetés kötelezettsége nélkül elállhat.

(4) Ha a mű javítás után sem alkalmas a felhasználásra, a szerzőt csak mérsékelt díjazás illeti meg.

★ Megszűnés

54. § A felhasználási szerződés a jövőre nézve megszűnik a szerződésben megállapított idő elteltével vagy a szerződésben meghatározott körülmények bekövetkeztével, valamint akkor is, ha a védelmi idő eltelt.

55. § A felhasználási szerződésre vonatkozó rendelkezéseket megfelelően alkalmazni kell a szerzői vagyoni jogok átruházására irányuló szerződésekre, valamint az előadóművészi teljesítmények felhasználására vonatkozó szerződésekre is.

„Speciális” felhasználási szerződések

Kiadói szerződés

56. § (1) Kiadói szerződés alapján a **szerző köteles a művet a kiadó rendelkezésére bocsátani, a kiadó pedig jogosult azt kiadni, valamint forgalomba hozni és köteles a szerzőnek díjat fizetni.**

(2) A kiadás joga - **kétség esetén - a mű magyar nyelvű kiadására vonatkozik.** A szerződés alapján gyakorolható **kiadási jog - a gyűjtemények, valamint a napilapok és folyóiratok számára készült művek kivételével - kizárólagos.**

57. § (1) Irodalmi mű kiadásánál képek alkalmazásához a szerző beleegyezése szükséges.

(2) Ha a szerző beleegyezett abba, hogy művét képek alkalmazásával (illusztrációkkal) adják ki, az egyes képek felhasználásához való hozzájárulását csak alapos okból tagadhatja meg.

Megfilmesítési szerződés

66. § (1) A filmalkotás létrehozására kötött szerződés (a továbbiakban: megfilmesítési szerződés) alapján a **szerző - kivéve a szöveges vagy a szöveg nélküli zenemű szerzőjét - ellenkező kikötés hiányában átruházza az előállítóra a filmalkotás felhasználására és a felhasználás engedélyezésére való jogot.**

(2) A felhasználás jogának átruházása nem terjedhet ki a 20. §-ban, a 23. § (6) bekezdésében és a 28. §-ban szabályozott vagyoni jogokra.

(3) A szerzőt **minden egyes felhasználási mód tekintetében külön-külön díjazás illeti meg.** A felhasználáshoz kapcsolódó bevételnek minősül az a támogatás is, amelyet az előállító a film megvalósításához kap. A díj megfizetésére az előállító köteles.

(4) Az előállító a szerződés alapján öt megillető jogokat más - akár belföldi, akár külföldi - természetes vagy jogi személlyel együttesen is gyakorolhatja.

(5) Az előállító évente legalább egyszer köteles a filmalkotás felhasználásához kapcsolódó bevételeiről a szerzőnek felhasználási módonként írásban elszámolni.

(6) Ha az előállító a mű elfogadásától számított **négy éven belül a megfilmesítést nem kezdi meg, vagy megkezdte ugyan, de ésszerű határidőre nem fejezi be, a szerző felmondhatja a szerződést és arányos díj megfizetését követelheti.** A szerzőt ilyen esetben a felvett előleg megilleti, a művel pedig szabadon rendelkezik.

(7) Ha a szerződést a film céljára **jövőben megalkotandó műre kötik meg,** az előállító köteles a mű átvételétől számított **hat hónapon belül a szerzőt írásban értesíteni** arról, hogy a művet elfogadja-e vagy annak kijavítását igényli. A mű kijavításra való visszaadása esetén a kijavítás elvégzésére megfelelő határidőt kell tűzni. A kijavított mű elfogadásáról az átvételtől számított három hónapon belül köteles az előállító nyilatkozni. A mű, illetőleg a kijavított mű elfogadására vonatkozó nyilatkozattételi kötelezettség elmulasztása esetén a művet elfogadottnak kell tekinteni.

(8) A szerző az **előállítás befejezésétől számított tíz éven belül ugyanarra a műre csak az előállító hozzájárulásával köthet újabb megfilmesítési szerződést.** Ez a korlátozás kiterjed a rajz- vagy bábfilmekben szereplő jellegzetes alakra, valamint - a felek megállapodása esetén - a szerzőnek a film céljára készített és felhasznált művével azonos témájú másik művére is.

A film készítéséhez számos szerző alkotása kerül felhasználásra, s az ezekre vonatkozó jogot a felhasználó az érintett szerzőkkel külön-külön szerződésekkel szerzi meg.

Egyéb felhasználási szerződések

A nevesített altípusokon kívül több, a felhasználási módokhoz rendelhető, nem nevesített altípus létezik: hangfelvétel-kiadási, zeneműkiadási, sugárzási, stb. szerződések.

Iparjogvédelmi szerződések

Típusait aszerint különböztethetjük meg, hogy az alkotás folyamatának milyen fázisát hivatottak szabályozni. Két fő típus:

- az alkotás létrehozására irányuló **kutatási szerződések**
- az alkotások elterjesztését-bevezetését szolgáló **licenciaszerződések**

A licencia (engedély) arra utal, hogy az adott megoldásra nézve valakit rendelkezési jog illet meg, a megoldásnak más által történő felhasználása az engedélyt feltételezi. Ez az engedély dogmatikailag egyoldalú ügylet, az engedély megadása azonban rendszerint kétoldalú ügylet, szerződés keretében történik. Elvileg lehet ingyenes, visszatérhes is.

27. § (1) Hasznosítási szerződés (szabadalmi licenciaszerződés) alapján a szabadalmas engedélyt ad a találmány hasznosítására, a hasznosító pedig köteles ennek fejében díjat fizetni.

A know-how jellegű információk is jellegzetes tárgyai a licenciaszerződésnek. A „klasszikus” modellel ellentétben a licencia vevőjének ma már nem csak formális engedélyre, hanem egy adott műszaki megoldás hatékony gyakorlatba ültetéséhez szükséges teljes körű információra van szüksége.

- ☐ A licenciaszerződés alapján a licenciaadó köteles a licenciaveőt – olyan tényleges és jogi – helyzetbe hozni, hogy meghatározott műszaki megoldást meghatározott színvonalon a gyakorlatban megvalósíthasson és felhasználhasson, illetőleg
- ☐ meghatározott megjelöléseket alkalmazhasson,
- ☐ köteles továbbá ennek biztosítása érdekében a szükséges információkat rendelkezésre bocsátani, illetőleg
- ☐ a szükséges jogi felhatalmazást megadni,
- ☐ a licenciavevő pedig – rendszerint – köteles meghatározott ellenértéket fizetni vagy más ellenszolgáltatást teljesíteni.

Az engedély *korlátozás nélkül vagy korlátozásokkal* is megadható.

Kizárólagos licencia esetén a licenciaadó nem jogosult másnak hasznosítási engedélyt adni, sőt a szerződés tárgyát maga sem hasznosíthatja. *Egyszerű licencia* esetén a megoldást a licenciaadó maga is hasznosíthatja és másnak is adhat hasznosítási engedélyt. A törvény főszabályként a korlátozásmentes engedélyt fogadja el, azaz az egyszerű licenciát vélelmezi.

(4) A hasznosítási szerződés csak kifejezett kikötés esetén ad kizárólagos jogot. Kizárólagos hasznosítási engedély esetén a jogszerző hasznosítón kívül a szabadalmas is hasznosíthatja a találmányt, kivéve, ha azt a szerződésben kifejezetten kizárták. A szabadalmas - a licencdíj arányos

csökkentése mellett - megszüntetheti a hasznosítási engedély kizárólagosságát, ha a hasznosító az adott helyzetben általában elvárható időn belül nem kezdi meg a hasznosítást.

(6) A hasznosító az engedélyt harmadik személyre csak akkor ruházhatja át, illetve csak akkor adhat harmadik személynek további engedélyt a találmány hasznosítására, ha ezt a szabadalmas kifejezetten megengedte.

(7) A szabadalom fenntartásáról a szabadalmas gondoskodik.

(5) A szabadalmas köteles a hasznosítót a szabadalomra vonatkozó esetleges jogokról és fontos körülményekről tájékoztatni, a találmány megvalósításával kapcsolatos gazdasági, műszaki és szervezési ismereteket és tapasztalatokat azonban csak akkor köteles átadni, ha ebben kifejezetten megállapodtak.

(3) A hasznosítási szerződés minden időbeli és területi korlátozás nélkül minden igénypontra, a hasznosítás minden módjára és mértékére kiterjed.

28. § (1) A szabadalmas a hasznosítási szerződés egész tartama alatt szavatol azért, hogy harmadik személynek nincs a szabadalomra vonatkozó olyan joga, amely a hasznosítást akadályozza vagy korlátozza. Erre a szavatosságra az eladónak a tulajdonjog átruházásáért való szavatosságára irányadó szabályokat kell alkalmazni azzal az eltéréssel, hogy a hasznosító elállás helyett a szerződést azonnali hatállyal felmondhatja.

(2) A szabadalmas szavatol azért is, hogy a találmány műszakilag megvalósítható. Erre a szavatosságra a hibás teljesítés jogkövetkezményeire irányadó szabályokat kell alkalmazni azzal az eltéréssel, hogy a hasznosító elállás helyett a szerződést azonnali hatállyal felmondhatja.

A részletekre vonatkozóan a Ptk. általános szabályai adnak útmutatást. A kellék- és jogszavatosság nem csupán a licenciatadás esetén, hanem átruházás esetén is terheli az átadót.

A licenciatvevőt két alapvető kötelezettség terheli: a licenciatdíj megfizetése és a megoldás hasznosítása.

A szerződések egyéb szokásos feltételei: információk bizalmas kezelését biztosító feltételek, tájékoztatási kötelezettség, a megoldás továbbfejlesztésére vonatkozó tájékoztatás stb.